

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to'plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo'mitasi

Tashkiliy qo'mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo'mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo'mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og'li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrası katta o'qituvchisi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo'mita a'zolari:

Sh. Jabbarov – O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi boshqarmasi boshlig'i o'rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg'iziston Respublikasi O'sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrası mudiri, qishloq xo'jalik fanlar doktori, professor. (Qirg'iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog'iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrası professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog'iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrası professori, qishloq xo'jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog'iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo'limi boshlig'i, qishloq xo'jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrası mudiri, qishloq xo'jalik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg'انبayev – “Zootexnologiya” kafedrası professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrası mudiri, veterinariya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrası mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrası mudiri, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to'plam O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug'i bilan oliy ta'lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o'tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro'yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o'tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o'qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag'ishlangan maqolalar o'rin olgan

To'plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to'g'riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

6. Рахимов, М. А., Турдалиев, А. Т., & Мадрахимов, Ш. Н. (2022). ПРОИЗВОДСТВО ПОЛНОЦЕННОГО МЯСА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПОРОДНЫХ РЕСУРСОВ. In *ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ПРОДУКТИВНОГО И НЕПРОДУКТИВНОГО ЖИВОТНОВОДСТВА* (pp. 184-189).
7. Жавхаров, О. З., Мадрахимов, Ш. Н., & Собиров, И. А. (2024). СОСТОЯНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ КОНЕВОДСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. *Вестник Ошского государственного университета. Сельское хозяйство: агрономия, ветеринария и зоотехния*, (2), 282-287.
8. Базарон, Б. З., Шкуратова, Г. М., & Дашинимасев, С. М. (2018). Биохимические показатели крови лошадей забайкальской породы. *Ветеринария*, (7), 53-56.
9. Мадрахимов, Ш. Н., & Худайберганаева, Х. (2024). Характеристики покрытия кормов живой массой быков породы монбельярд разных генотипов. In *Актуальные проблемы, перспективные планы и инновационные решения в селекции, семеноводстве и агротехнологиях сельскохозяйственных культур: материалы Международной научно-практической конференции, 26 сентября 2024 г* (p. 388).
10. Мадрахимов, Ш. Н., Мамадов, Ф. К., & Гулбутаев, Б. Х. (2024). Турли селекцияга мансуб голштин зотли сигирларнинг сут маҳсулдорлиги. *Science and innovation*, 3(Special Issue 40), 255-257.
11. Мадрахимов, Ш. Н. (2024). Сут-гўшт йўналишидаги қорамол зотлар маҳсулдорлигини оширишнинг селекцион-технологик асослари. *Автореферат. Қишлоқ ҳўжалиги фанлари доктори*, 72.
12. Мадрахимов, Ш. Н., & Рузибоев, Н. Р. (2022). Саноат асосида чатиштиришдан олинган F1 дурагай авлодларининг узиш курсаткичлари. *Ж. "Chorvachilik va naslchilik ishi"*, 4, 26.
13. Madrahimov, S. N. (2023). The effect of feeding on the expression of the hereditary opportunities of monbelyard bulis belonging to different genotypes. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, (22), 1.
14. Madrahimov, S., & Roziboev, N. (2023). Growth and development of F1 hybrid progenies of Schwitz cows using beef breeds. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 371, p. 01003). EDP Sciences.

PARRANDALARNING TUXUM MAHSULDORLIGI, TUXUM SIFATINI BAHOLASH.

Mamatov X.A., Usmonova J.S., Hasanbayev T.I.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 13 noyabrdagi PQ-4015-sonli "Parrandachilikni yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorida keltirilganidek mamlakatimizda parrandachilik sohasini rivojlantirish va eksportga mo'ljallangan tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini oshirish va turlarini kengaytirish, shuningdek aholini mahalliy ishlab chiqarilgan sifatli va arzon parrandachilik mahsulotlari bilan ta'minlash bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Parrandalarning tuxum mahsuldorligi ularning turi, zoti, mahsuldorligining yo'nalishi, nasli, ular asralayotgan mikroiklim sharoitlari, oziqlantirish darajasi va jinsiy etilishiga bog'liq bo'lib, tana tuzilishi tanasining tegishli qismlarini o'lchash, tojining hamda isirg'asining rangi, holati va kattaligi,

tuxumdorligi, tuxumining vazni, kategoriyasi, inkubatsiyaga yaroqliligi va oziq safati, parrandalarning jinsiy yetilishi oziqaning mahsulot bilan qoplanishi va hayotchanligiga qarab baholanadi.

Tuxumning morfologik tuzilishi. Parranda tuxumi tuxum hujayradan iborat bo'lib, u tuxum sarig'i hamda oqsili, oqsil usti va po'choq osti pardalari va po'chog'idan tashkil topgan. Xo'rozsiz asralgan tovuqlar urug'lanmagan tuxum xosil qiladilar, bu tuxum oziqlik qimmatini bo'yicha urug'langan tuxumlardan farq qilmaydi. Oziq-ovqat iste'moli uchun tuxum yetishtirishda yovuqlar xo'rozsiz asraladi. Tovular xo'rozlar bilan asralganda urug'langan tuxum murtagining rivojlanishi tovuq organizmidalik davrida boshlanadi, tuxum qilinganidan keyin esa uning rivojlanishi tovuq tanasidan chetda –kurk tovuq ostida yoki inkubatorida davom etadi.

Parrandalarning turlariga qarab tuxumlarning katta-kichikligi, vazni va boshqa belgilari har xil bo'ladi. Tuxumning o'zi esa tuxum sarig'i, oqsil, oqsil usti va po'choq osti pardalari hamda po'chog'idan tashkil topgan. Tuxum sarig'i va oqsili po'chog'ining ichida joylashgan. Tuxum po'chog'i nozik, po'choq usti pardasi bilan qoplangan bo'lib, bu parda mutsin moddasidan tashkil topgan. Ichki tomondan esa tuxum po'chog'i ikki qatlamli zich egiluvchan parda bilan qoplangan. Bu pardalarning ikkala qatlami bir-biriga jips yopishgan holda bo'lib, birgina tuxumning o'tmas qismida o'zaro ajrashgan bo'ladi. Ikkala pardaning ana shu ajrashgan joyida havo bo'shlig'i xosil bo'ladi. Tuxum po'chog'ida ko'plab teshiklar mavjud, uch qismida teshiklar miqdori o'tmas qismidagiga nisbatan kam bo'ladi. Bu teshiklar orqali rivojlanayotgan murtak bilan tashqi muhit orasida havo almashinuvi amalga oshadi. Uzoq vaqt saqlangan tuxumning ichidagi borliq tarkibidagi suvning bug'lanishi va qurishi ham shu teshiklar orqali sodir bo'ladi. Havo bo'shlig'ining kattalashishi tuxum ichidagi borliqning qurishi hisobiga yuzaga kelib, bu tuxumning yangiligi yoki eskirganligini bildiradi.

Tuxum po'chog'ining ustki va ostki pardalari havo o'tkazuvchi teshiklarga ega bo'lib, murtakning rivojlanish davrida gaz almashinuvi uchun zarur muhit hisoblanadi. Tuxum po'chog'ining kirlanishi havo almashinuvining pasayishiga olib keladi va rivojlanayotgan embrionning nobud bo'lishiga sabab bo'ladi. Po'chog'i kirlangan tuxumlarning tovarlik sifati ham past bo'ladi. Tuxum po'chog'ining qalinligi 0,3-1,6 mm bo'lib, parrandalarning turi, zotiga bog'liq bo'ladi. Po'choqning qalinligi parrandalarning oziqlanishiga va asralishi sharoitiga ham bog'liqdir.

Tuxumning vaznini undagi sariq va oqsilning umumiy miqdori belgilaydi va u standart bo'yicha klassifikatsiyalash hamda narxini aniqlashda muhim belgi bo'lib xizmat qiladi.

Turli turga oid parrandalar tuxumining vazni turlichadir. Tuxumlarning vazni parrandalarning turiga bog'liq holda vaznda g hisobida quyidagi og'irlikda bo'lishi maqsadga muvofiq:

Tovuqlarniki 55-65 g

Kurkalarniki 110 g

G'ozlarniki 110-180 g

O'rdaklarniki 80-100 g

Bedonarniki 8-10 g

Hilollarniki 45 g

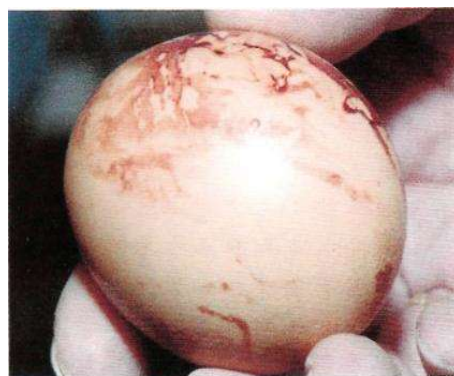
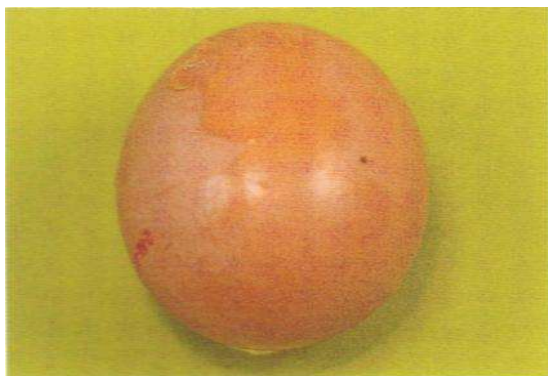
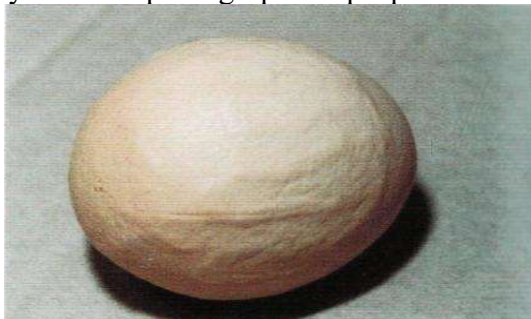
Zotlari bo'yicha ham tuxumlarning vazni turlicha bo'ladi. Tuxumlarning vazni parrandalarning umumiy vazniga ham bog'liq bo'ladi. Ammo go'sht yo'nalishidagi tovuqlar tuxumining vazni tirik vazniga nisbatan kichik bo'ladi.

Nuqsonli tuxumlar.

Parrandalarni katakli qafasda saqlashda har xil shakldagi va po'stlog'i nuqsonli tuxumlarni tug'adi. Ayniqsa tuxum po'stlog'i bo'lmasligi oqsil pardasi bilan tug'ilishi bu holatni tovuqlarni yerda-to'shamada saqlashda ham uchratish mumkin. Ko'p hollarda po'stloqsiz tuxumlar latok ichida yoki tovuq turar joyida qolib tovuq axlati ya'ni shiltasiga aralashgan holda transporterlar (axlat tozalagich) orqali chiqariladi.

Kalsiy moddasini yetishmasligi tufayli. Tovuq tuxum qo'yishdan oldin ya'ni ovulyatsiya davrida boshlanadi. Tez-tez ovulyatsiya bo'lishi bilan tuxumni shakllantirishga ulgurmaydi. Tuxumni po'stloqsiz bo'lishni sabablaridan biri tovuqxonada issiqlik haroratini yuqori bo'lish yoki kasallik tufayli masalan SSYA.

Tuxum po'stlog'ida do'ndiq shakllarni bo'lishi bu parrandada infeksiyon bronxid bo'lishi yoki parranda zotiga bog'liq. Bunday tuxumlarni po'chog'i qalin va qattiq.

(1-Rasm. Nuqson bilan tug'ilgan tuxumlar)

Xulosa. Tuxum juda yaxshi istmolchi modda bo'lishi uchun unda turli mikroorganizmlar rivojlanib boradi va inkubatsiya sifatiga katta putur yetkazadi. Shu boisdan tuxumlarni inkubatsiyaga qo'yishdan oldin dezinfeksiyani taqozo etadi. Bu ishni amalga oshirishda formaldegid eritmasidan foydalaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
2. Романов В.Г. - «Некоторые экологические особенности инкубации куриных яиц» Киев.Украина 2020. книга
3. X.Mamatov. - "Parrandachilik fermer, dehqon va yordamchi xo'jaliklarida tuxum va parranda go'shti ishlab chiqarishni takomillashtirish bo'yicha qo'llanma. Samarqand 2012.
4. Shavkat, A., Kural, A., & Gayratdin, O. (2025). ORGANIZATIONAL SYSTEM OF PERSONNEL POLICY AIMED AT IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions, 2(4), 98-102.
5. Shavkat, A. va Kural, A. (2025). OLIY TA'LIM MASSASALARIDA TA'LIM SIFATI VA TA'LIM QIMMATINI ORTALASH UCHUN TA'LIM

- TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TASHKILLASH. Ta'lim sifatini ta'minlashning ilg'or usullari: muammolar va echimlar , 2 (4), 85-88.
6. Хакимов З., Уринов У., Саидова М., Нарманов О., Эрназаров Д., Ходжаева З., ... и Очилов Ю. (2025). Биоразнообразие насекомых в Узбекистане: от обширных степей до берегов Каспия – краеугольный камень евразийских экосистем. Каспийский журнал экологических наук , 23 (4), 1101-1105.
 7. Sh, A. va Taylakov, TI (2020). Paramfistomatoz sistematikasi, diagnostika usullari, epizootologiyasi, patogenez, kasallikning kelib chiqishi va yangi davolash usullari. Amerika veterinariya fanlari va yovvoyi tabiatni kashf qilish jurnali , 2 (06), 1-6.
 8. Avezimbetov, S. D., Togaymuradov, M. S., & Bazarbaeva, A. A. (2021). Induction of superovulation in cattle. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(10), 1778-1781.
 9. Dosumbetovich, A. S., & Komoladdinovich, K. S. (2021). New effective methods of treatment of persistent infertility in cows.
 10. Shavkat, A., Kural, A., & Maryam, Y. (2025). THE IMPLEMENTATION MECHANISM OF DIGITAL TRANSFORMATION TO ENHANCE EDUCATIONAL EFFICIENCY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions, 2(4), 93-97.
 11. Рахимов, М. А., Турдалиев, А. Т., & Мадрахимов, Ш. Н. (2022). ПРОИЗВОДСТВО ПОЛНОЦЕННОГО МЯСА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПОРОДНЫХ РЕСУРСОВ. In *ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ПРОДУКТИВНОГО И НЕПРОДУКТИВНОГО ЖИВОТНОВОДСТВА* (pp. 184-189).
 12. Жавхаров, О. З., Мадрахимов, Ш. Н., & Собиров, И. А. (2024). СОСТОЯНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ КОНЕВОДСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. *Вестник Ошского государственного университета. Сельское хозяйство: агрономия, ветеринария и зоотехния*, (2), 282-287.
 13. Базарон, Б. З., Шкуратова, Г. М., & Дашинимаев, С. М. (2018). Биохимические показатели крови лошадей забайкальской породы. *Ветеринария*, (7), 53-56.
 14. Мадрахимов, Ш. Н., & Худайберганаева, Х. (2024). Характеристики покрытия кормов живой массой быков породы монбельярд разных генотипов. In *Актуальные проблемы, перспективные планы и инновационные решения в селекции, семеноводстве и агротехнологиях сельскохозяйственных культур: материалы Международной научно-практической конференции, 26 сентября 2024 г* (p. 388).
 15. Мадрахимов, Ш. Н., Мамадов, Ф. К., & Гулбутаев, Б. Х. (2024). Турли селекцияга мансуб голштин зотли сигирларнинг сут махсулдорлиги. *Science and innovation*, 3(Special Issue 40), 255-257.
 16. Мадрахимов, Ш. Н. (2024). Сут-гўшт йўналишидаги қорамол зотлар махсулдорлигини оширишнинг селекцион-технологик асаслари. *Автореферат. Қишлоқ хўжалиги фанлари доктори*, 72.
 17. Мадрахимов, Ш. Н., & Рузибоев, Н. Р. (2022). Саноат асосида чатиштиришдан олинган F1 дурагай авлодларининг узиш курсаткичлари. *Ж. "Chorvachilik va naslchilik ishi"*, 4, 26.
 18. Madrahimov, S. N. (2023). The effect of feeding on the expression of the hereditary opportunities of monbelyard bulis belonging to different genotypes. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, (22), 1.